

Kulturutredningen 2014 – innspill fra NTO

Norsk teater- og orkesterforening

30. april 2012

Innledning

NTO har fått følgende utfordring fra kulturpolitisk utredningsutvalg, Kulturutredningen 2014:

- Beskriv de viktigste endringene kulturpolitikken etter 2005 har skapt innenfor orkester- og teaterfeltene.
- I hvilken grad og på hvilke måter har kulturpolitikken etter 2005 endret arbeidsbetingelsene for NTOs medlemmer?
- På hvilke måter har eventuelle endringer i arbeidsbetingelser påvirket deres muligheter til å oppfylle målene om at alle skal ha tilgang til kulturopplevelser og om økt kvalitet?

I tråd med mandatet kan Kulturutredningen 2014 gi forslag til endringer i kulturpolitikken innenfor gjeldende budsjettammer. Utvalget har derfor også utfordret NTO til å komme med begrunnede forslag til endringer vi mener bør gjøres i kulturpolitikken.

Vi har tilnærmet oss oppgaven ved i første rekke å gå grundig gjennom hva som faktisk har skjedd over statsbudsjettene i den perioden som kan sies å dekkes av begrepet Kulturloftet.

Rammetilskudd

Teatrene og orkestrene på statsbudsjettets kapittel 323 og 324 post 70/71 fikk fra henholdsvis 1990 og 1995 rammetilskudd fra staten. Dette ble mottatt positivt av institusjonene. Rammetilskuddet gjorde at staten ikke lenger vurderte hvilke enkelttiltak institusjonene benyttet tilskuddet til, men forutsetningen var at institusjonene skulle fremme sitt formål. Som en kontrollordning innførte staten et årlig rapportsystem med resultatmål og resultatindikatorer.

Innføringen av rammetilskudd skapte økonomisk forutsigbarhet for institusjonene. Siden innføringen har institusjonene årlig hatt en vekst i tilskuddet. Veksten har årlig vært en fastsatt kompensasjon for lønns- og prisstigning, selv om kompensasjonene ikke alltid har tatt høyde for den faktiske lønns- og prisstigningen hos NTOs medlemmer.

I tillegg har en eller flere institusjoner årlig fått ytterligere vekst i rammetilskuddet (volumøkning i rammen) til tiltak man har prioritert i de årlige budsjettsøknadene. Slik volumøkning har som oftest vært begrunnet mer eller mindre konkret i budsjettproposisjonen (se vedlegg).

Ulike grader av økonomisk vekst og fremgangsmåte har vært gjennomført uansett hvilken regjering man har hatt siden 1990/1995.

Når institusjonene har fått volumøkning i rammen har det noen ganger blitt bevilget uten nærmere tekstlig begrunnelse (uten føring) i forslag til statsbudsjett. Dette er i tråd med prinsippet om rammetilskudd der økningen er ment å være en delvis imøtekommelse av institusjonens budsjettsøknad, og der økt tilskudd gir mulighet for institusjonen til å oppfylle sitt formål og/eller i større grad å oppfylle de resultatmålene som staten ønsker årlig rapportering på.

Andre ganger er volumøkninger begrunnet nærmere i forslag til statsbudsjett, som en føring på volumøkningen. Slike føringer er gitt fordi de enten dreier seg om tiltak institusjonene har tatt opp i sine budsjettsøknader eller økonomiske utfordringer som NTO har fremmet overfor Kulturdepartementet.

Sammenligning av tilskuddsøkninger i syvårsperiodene (1999 – 2005 og 2006 – 2012)

Målsettingen om at kulturbudsjettet skal nå 1 % av statsbudsjettet i 2014 fikk virkning fra og med budsjettet for 2006, som ble fremlagt av Regjeringen Bondevik med tilleggsproposisjon fra Regjeringen Stoltenberg. Dersom man sammenligner syvårsperioden 1999 – 2005 med syvårsperioden 2006 – 2012 viser den prosentvise økningen på kapittel 323 og 324:

(På samtlige poster er det kun tatt med orkestre og teatre som har vært representert i hele perioden 1999 – 2012.)

1999 – 2005

Kapittel 323 post 70:	25,6 %
Kapittel 323 post 71:	43,1 %
<u>Kapittel 323 post 70/71:</u>	<u>31,9 %</u>

Dette viser at det i syvårsperioden 1999 – 2005 var de regionale orkestrene som hadde den største prosentvise økningen.

Kapittel 324 post 70:	30,9 %	(ekskl. DNO&B: 26,2 %)
Kapittel 324 post 71:	28,1 %	
<u>Kapittel 324 post 70/71</u>	<u>30,3 %</u>	

Dette viser at det i syvårsperioden 1999 – 2005 var tilnærmet lik prosentvis økning for de nasjonale og regionale teatrene.

2006 – 2012

Kapittel 323 post 70:	49,7 %
Kapittel 323 post 71:	84,0 %
<u>Kapittel 323 post 70/71:</u>	<u>63,1 %</u>

Dette viser at det i syvårsperioden 2006 – 2012 var de regionale orkestrene som hadde den største prosentvise økningen, og at forskjellen i økning mellom de nasjonale orkestrene og de regionale

orkestrene i denne perioden var større enn i den foregående. Men her må man også ta i betraktning at Musikkteatret i Trondheim fra 2010 ble fusjonert med Trondheim Symfoniorkester.

Kapittel 324 post 70: 62,3 % (ekskl. DNO&B: 35,0 %)
Kapittel 324 post 71: 57,7 %
Kapittel 324 post 70/71: 61,0 %

Dette viser at det i syvårsperioden 2006 – 2012 var tilnærmet lik prosentvis økning for de nasjonale og regionale teatrene. Men trekker man ut DNO&B, var den prosentvise økningen størst for de regionale teatrene.

Begge syvårsperiodene satt opp mot hverandre viser en betydelig større økning i perioden etter Kulturløftet enn i perioden før Kulturløftet.

Hvor mye større økningen ville ha vært dersom Kulturløftet ikke hadde kommet, er vanskelig å si. Men ettersom institusjonene har hatt en økning i alle år siden rammetilskuddet ble innført i 1990/1995 frem til og med 2005, er det rimelig grunn til å anta at en økning ville funnet sted også uten Kulturløftet, men likevel er det også grunn til å hevde at Kulturløftet har gjort økningen større enn den ellers ville ha blitt.

NTOs har i skrivende stund 44 medlemmer. Kulturløftet har også ført til en økning for de teatre og orkestre som ikke er med i oversikten ovenfor. Dette gjelder medlemsinstitusjoner som står på kapittel 323 og 324 post 01 (Riksteatret), post 73 (Opera Sør), post 75 (Dansens Hus), post 78 (Det Norske Kammerorkester, Riksscenen, Akershus Teater, BIT Teatergarasjen, Black Box Teater, Brageteatret, Dramatikkens Hus, Teaterhuset Avant Garden, Teater Manu og Østfold Teater).

Vedlagt følger oversikter som viser prosentsatsen for årlig lønns- og priskompensasjon, samt oversikt over årlige volumøkninger for institusjoner med de begrunnelser som ble gitt i Prop. 1 S:

Statsbudsjettene 2006 – 2012:

Kapittel 323 Musikkformål post 70/71

Kapittel 324 Scenekunstformål post 70/71

Kapittel 323 Musikkformål post 78 Ymse faste tiltak

Kapittel 324 Scenekunstformål post 73/75/78

Kapittel 320 Norsk Kulturråd

Kapittel 324 post 01

Symfoniorkestrene: Prosentvis økning i rammetilskuddene etter Kulturløftet

Teatrene: Prosentvis økning i rammetilskuddene etter Kulturløftet

Kapittel 323 post 70/71: Orkestrene: Begrunnelser for volumøkninger i rammene

Kapittel 324 post 70/71: Teatrene: Begrunnelser for volumøkninger i rammene

Kulturpolitikken etter 2005

Svarene fra NTO er basert på de vedlagte oversiktene over volumøkninger i rammetilskuddene og respektive begrunnelser, samt innhentede svar fra våre medlemmer.

En vurdering av kulturpolitikken fra 2006 kan ikke gjøres bare ut fra hvilke endringer den har skapt, men like mye ut fra i hvilken grad den har bidratt til opprettelse av institusjonenes rammebetingelser og gitt dem styrket mulighet til å oppfylle sitt formål, samt nå de resultatmålene Kulturdepartementet knytter til de årlige rammetilskuddene. Institusjonenes mulighet til å nå disse målene er klart koblet til økonomiske muligheter. Slik har kulturpolitikken gjennom tilskuddsøkninger også bidratt sterkt til å unngå negative endringer.

Økte pensjonskostnader for orkestrene og teatrene

Utviklingen i pensjonskostnadene er et eksempel på at tilskuddsøkninger har bidratt til å unngå negative endringer. Teatrene og orkestrene har tariffestede ytelsespensjoner tilsvarende offentlig pensjon. Da Norsk Regnskapstiftelses parametre endret seg ugunstig i 2008, tok Kulturdepartementet på NTOs henvendelse dette alvorlig og bevilget nødvendige rammeøkninger i 2010. Uten disse rammeøkningene ville større deler av rammetilskuddet ha måttet omfordes i institusjonenes driftsbudsjetter til ulempe for kunstnerisk kvalitet og publikumsformidling.

Uten Kulturløftets økonomiske økninger ville det sannsynligvis vært vanskeligere å mestre en slik bevilgning for Kulturdepartementet. Når det er blitt gitt volumøkninger i rammene, er det noen ganger beskrevet kort i statsbudsjettet for hver institusjon hva volumøkningen er ment å skulle imøtekomme. Andre ganger er det ikke beskrevet (uten nærmere begrunnelse), men selvsagt er en volumøkning også en delvis imøtekommelse av institusjonens budsjettsøkning.

For orkestrene ble det i perioden 1999-2006 (Regjeringen Bondevik) gitt volumøkninger i rammen 7 ganger av 49 mulige. I perioden 2006-2012 (Regjeringen Stoltenberg) er det gitt volumøkninger i rammen 37 ganger av 49 mulige, pluss en etablering av et nytt orkester (NOSO). Av disse er 13 (eller 37 prosent) gitt uten nærmere føring.

For teatrene ble det i perioden 1999-2006 (Regjeringen Bondevik) gitt volumøkninger i rammen 24 ganger av 108 mulige. I perioden 2006-2012 (Regjeringen Bondevik) er det gitt volumøkninger i rammen 68 ganger av 113 mulige. Av disse er 20 (eller 29 prosent) gitt uten nærmere føring.

PSU-oppgjøret for orkestrene og DNO&B

PSU står for et partssammensatt utvalg som ble nedsatt under arbeidskonflikten med Musikernes fellesorganisasjon i 2006 og varte frem til konflikten i 2010.

Det ble oppnådd vesentlige endringer i orkestermusikernes, sangerne og dansernes overenskomst/tariffavtale som innebar strategisk meget viktige nyvinninger for institusjonene. Opphavsrettighetene ble frikjøpt en gang for alle og gikk over til arbeidsgiver, samtidig som man

oppnådde mer fleksible arbeidstidsbestemmelser. Dette har satt institusjonene i en langt bedre posisjon i forhold til å kunne møte den digitale formidlingsutfordringen, distribusjon av det kunstneriske lyd- og bildeprodukt via ulike elektroniske media, tilpasning av programtilbud og orkesterformater i forhold til tider, dager og arenaer som passer publikum.

Disse endringer førte til betydelige volumøkninger i rammene i ulike år for orkestrene (2010, 2011 og 2012) og satte arbeidsgiverne i stand til å forhandle vesentlig høyere lønn for den enkelte musiker/sanger/danser. Indirekte ble samtidig en vedvarende uuttalt kulturpolitisk akilleshæl leget et godt stykke på vei – problemet knyttet til kunstneres, særlig orkestermusikerne lønnsvilkår.

Det er vanskelig å se for seg at dette kunne ha vært gjennomført uten Kulturløftet.

Dette har ført til bedring i arbeidsbetingelsene og mulighetene til å nå flere, særlig gjennom nye digitale plattformer.

De nasjonale orkestrene (kapittel 323 post 70)

Den prosentvise tilskuddsøkningen til de to nasjonale orkestrene **Oslo Filharmoniske Orkester** og **Bergen Filharmoniske Orkester** har vært på henholdsvis 55,4 og 54 prosent. I beregningen for OFO er det tatt hensyn til at husleietilskudd til Oslo Konserthus i forbindelse med akustikkutbedring på kapittel 323 post 78 Ymse faste tiltak ble tatt inn i ordinært rammetilskudd i 2008.

Begge orkestrene fikk i 2007 en volumøkning for styrking av økonomien. BFO fikk volumøkninger uten nærmere begrunnelse i 2006, 2008 og 2009. OFO fikk i 2008 en volumøkning for å videreutvikle sin kunstneriske kvalitet og befeste sin internasjonale posisjon, samt en volumøkning i 2009 uten nærmere begrunnelse.

Volumøkningene har satt begge orkestrene i stand til noe hyppigere turnekonsserter innenlands. BFO er satt i stand til å øke antall musikere i orkestret, samt øke antall plateinnspillinger. For OFO har det gitt mulighet til opprettholdelse av utenlandsturneer.

De regionale orkestrene (kapittel 323 post 71)

Volumøkninger til **Trondheim Symfoniske Orkester** i 2007- 2009 har ført til at orkestret ved symfonikonsserter i større grad kan spille med større strykerbesetning fordi strykere fra TrondheimSolistene tas med etter en samarbeidsavtale mellom orkestrene. Dette har ført til en kvalitetsheving som selvsagt kommer publikum til gode. Regionoperaen – Musikkteatret i Trondheim – ble fra 2010 lagt inn under TSO. Dette har ført til hyppigere operaproduksjoner i Trondheim og bedre utnyttelse av ressursene. Publikum i Trøndelag har gjennom dette kunnet oppleve opera i større grad enn tidligere. I 2012 fikk TSO volumøkning til operavirksomheten.

Volumøkninger til **Stavanger Symfoniorkester** i 2006 – 2009 la grunnlag for prosjektet ”Kyrkjelyd”, som ved siden av å være et kvalitativt nytt tilbud til publikum også har ført til økning i antall musikere i orkestret.

Kristiansand Symfoniorkester fikk volumøkninger uten nærmere begrunnelse i årene 2006-2008. I 2001 og 2012 er volumøkningene betraktelige i forbindelse med orkestrets innflytting i Kilden, med oppstart januar 2012. Virksomheten har allerede ført til en rekke aktiviteter som når flere publikummere enn tidligere. KSO er blitt forespeilet ytterligere styrking i 2013.

Det Norske Blåseensemble fikk volumøkninger i årene 2006-2008 og i 2010 uten nærmere begrunnelser.

Tromsø Symfoniorkester inngikk sammen med Bodø Sinfonietta og Opera Nord m.fl. i **Nordnorsk Opera- og Symfoniorkester fra 2010.** Hensikten er selvsagt å øke tilbudet til befolkningen i Nord-Norge både når det gjelder opera, sinfonietta- og kammermusikk, samt symfonisk musikk gjennom turneer i landsdelen. Dette er en nyetablering som neppe hadde kommet uten Kulturløftet.

De nasjonale teatrene (kapittel 324 post 70)

Tilskuddsøkningene som har funnet sted fra 2006 til 2012 på 113 prosent for **Den Norske Opera og Ballett** har i det alt vesentlige skyldtes nye driftsforhold og opptrapping av aktivitet i Bjørvika. I tillegg kom økning for dekning av pensjonskostnader i 2010, samt endringer i arbeidsbestemmelsene for å oppnå mer fleksibel aktivitet og kjøp av musikere, sangere og danseres opphavsrettigheter.

Styrkingen av økonomien etter innflyttingen i Bjørvika har vært en forutsetning for å ta huset i bruk ut fra formålet. Økningen i tilskuddet kan dermed sees på som en forutsetning som nok hadde måttet finne sted uavhengig av Kulturløftet. Uten Kulturløftet ville den nødvendige økningen i DNO&B ha kunnet ført til mindre volumøkninger i mange av de andre teatrene både på post 70 og 71, kanskje også for orkestrene.

Tilskuddsøkningen i Bjørvika har bedret arbeidsbetingelsene, publikumsfomidlingen og kvaliteten.

Den prosentvise tilskuddsøkningen til de tre andre nasjonale teatrene, **Den Nationale Scene, Det Norske Teatret** og **Nationaltheatret** har vært på henholdsvis 34, 38,6 og 39,2 prosent. For alle disse tre teatrene har den prosentvise økningen i tilskuddet vært betydelig mindre enn for 12 av de 13 regionale teatrene på post 71.

De tre nasjonale teatrene har fått 12 volumøkninger i rammen, alle fra 2008 – 2012. Av dem er 5 begrunnet med midler til å kunne lånebetjene bygningsmessige og tekniske utbedrings- og vedlikeholdsbehov. Tre er begrunnet med økte pensjonskostnader, to med utvikling av skuespillere med ikke-vestlig bakgrunn (DNT: Det Multi Norske) og én kunstnerisk (NAT: Festivaler)

Nødvendig byggeteknisk vedlikehold av bygningene har ikke gitt endring av arbeidsbetingelser, men økte midler til lånefinansiering av scenetekniske investeringer på Nationalteatret har bedret arbeidsbetingelsene på hovedscenen og bidratt til økt kvalitet i teaterproduksjonen.

I 2009 fikk Nationalteatret en volumøkning på 1,75 mill. kr. til Samtidsfestivalen og Ibsenfestivalen, samt administrasjon av Den internasjonale Ibsenprisen, som ble regelendret i 2011, hvilket medførte at økningen til festivalene kun var på 0,8 mill. Frem til 2009 hadde teatret flere år søkt om midler til festivalene uten å få det. Finansieringen var, og er fortsatt, avhengig av sponsormidler. Med en viss velvilje kan man si at bevilgningen i en viss utstrekning har bidratt til den kunstneriske kvaliteten i Ibsenfestivalen.

Det Norske Teatret fikk i 2011 og 2012 penger til delvis finansiering av Det Multi Norske, som er teatrets tiltak for å imøtekomme etnisk mangfold ved å utdanne skuespillere med ikke-norsk bakgrunn. Samtidig er det en imøtekommelse av departementets ønske om satsing på dette området.

Hovedkonklusjonen for de tre nasjonale teatrene er:

Kulturpolitikken etter 2005 har gitt rom for lånefinansiering av investeringer, som delvis har bedret arbeidsbetingelsene noe, men kulturpolitikken har ikke ført til nevneverdig større muligheter til å oppfylle målene om at alle skal ha tilgang til kulturopplevelser eller økt kvalitet.

De regionale teatrene (kapittel 324 post 71)

Samtlige 21 volumøkninger som er gitt uten nærmere begrunnelser til teatrene er gitt til 10 av de regionale teatrene. (De tre unntakene er Hålogaland Teater, Nordland Teater og Nord-Trøndelag Teater.) I budsjettøkknadene har de aktuelle 10 teatrene søkt om "friske penger" til ulike tiltak som har bestått både av personalkostnader, kvalitetsheving og publikumsformidling. Det foreligger ingen data på hvorledes disse volumøkningene faktisk har vært brukt av teatrene i forhold til budsjettøkknadene, og det ville være svært tidkrevende å foreta en slik analyse. NTO nøyer seg derfor med å anta at denne type volumøkninger har bidratt til delvis bedrede arbeidsbetingelser, publikumsformidling og kvalitet.

Nærmere begrunnede tilskuddsøkninger

Teatre med nye teaterhus

De fire teatrene som i perioden har flyttet inn i, eller på vei inn i, nye teaterhus, har fått store prosentvise økninger. Det gjelder Nordland Teater (76,3 prosent, og i tillegg midler til husleie (lånebetjening) på kapittel 323 post 78 Ymse faste tiltak), Hålogaland Teater (88,5 prosent) og Agder teater (innflytting i Kilden). For NOT og HÅT var en opptrappingsplan forespeilet av regjeringen Bondevik og er fulgt opp av Regjeringen Stoltenberg. Teatret Vårt fikk volumøkning i 2012 hvorav 12,6 prosent av totalt 15 prosent er begrunnet med nytt teaterhus og senere opptrapping. Agder Teater er blitt forespeilet en økning også i 2013. Agder teater fikk i 2007 og 2008 økning for drift av utescenen i Fjæreheia i Grimstad, noe som muliggjorde fortsatte forestillinger der.

Hovedkonklusjon for de fire tre teatrene:

Tilskuddsøkningen til NOT (2006-2008) og HÅT (2006-2008) har ført til øket aktivitet og øket publikumsformidling og muligheter til kunstnerisk satsing. Tilskuddsøkningen til Agder Teater (2011-2012) har samme formål, men teatret startet opp sitt virke i Kilden først i januar 2012. Teatret Vårt flytter inn i nytt hus medio 2012.

Hedmark Teater/Teater Innlandet

Etableringen av Teater Innlandet forutsatte nødvendige tilskuddsøkninger, som ble betinget av at de to fylkene Hedmark og Oppland fulgte opp med sine 30 prosent av de totale offentlige tilskudd. Det er rimelig å anta at etableringen av dette teatret er muliggjort på grunn av Kulturløftet og at det har øket aktiviteten og publikumsformidlingen i fylkene – særlig i Oppland.

Haugesund Teater

Teatret fikk i 2012 volumøkning begrunnet med styrking av kunstnerisk virksomhet i forbindelse med at Haugesund Teater og Rogaland Teater har inngått en toårig avtale om samarbeid og kompetanseoverføring. Dette er å anse som en styrking av kvalitet.

Hordaland Teater

Teatret fikk i 2012 volumøkning begrunnet med styrking av den kunstneriske virksomheten.

Rogaland Teater

Teatret fikk i 2009 og 2010 volumøkning begrunnet med oppbygging av kompetansesenter med manusbank for barne- og ungdomsteatervirksomhet. Dette må sees på som et ledd i å gi flere adgang til kulturopplevelser, samt styrking av kvalitet på innhold formidlet til barn/unge.

Teater Ibsen

Teatret fikk volumøkning i 2008 og 2009 med sikte på å styrke sin virksomhet i Vestfold og Telemark. Dette må ansees som et ledd i å gi flere adgang til kulturopplevelser. I 2011 fikk teatret volumøkning for innflytting i midlertidige lokaler. Dette må ansees som en bedring av arbeidsbetingelsene.

Teatret Vårt

Teatret fikk i 2011 og 2012 volumøkning til videreføring av barneteatersatsingen i Ålesund (2011) og ytterligere videreføring (2012). Dette må ansees som et ledd i å gi flere adgang til kulturopplevelser.

Nord-Trøndelag Teater

Teatret fikk i 2008 og 2009 volumøkninger for etablering av et 70/30 teater. Dette økte teatrets bevilgninger i forhold til da det lå på kapittel 323 post 78 Ymse faste tiltak. Dette må ansees som et ledd i å gi flere adgang til kulturopplevelser og til bedring av kvalitet. I 2009 fikk teatret volumøkning bl. a til at turnevirksomheten også skulle omfatte Trøndelag. Dette må ansees som et ledd i å gi flere adgang til kulturopplevelser.

Carte Blanche

Dansekompaniet fikk i 2006, 2007 og 2008 volumøkninger til overgangsordninger som gir danserne som må gå av for aldersgrensen på 41 år mulighet til en alternativ yrkeskarriere. Dette har ikke vært volumøkninger som har gitt mulighet til bedre arbeidsbetingelser, ført til bedret publikumsformidling eller kvalitetsendringer.

Ymse faste tiltak (kapittel 323 Musikkformål post 78)

Posten omhandler i ulike tidsrom Det Norske Kammerorkester (2005-2012), Riksscenen (2008-2012) og BIT 20 Ensemble (2007-2011). BIT 20 Ensemble ble fra 2011 flyttet til kapittel 320 post 56 under Norsk kulturråd.

Det Norske Kammerorkester mottok volumøkninger 3 ganger av 6 mulige. Økningene ble gitt uten nærmere begrunnelse, bortsett fra da midler til turnestøtteordning mellom orkestrene på post 78 ble flyttet inn i rammen til de enkelte orkestre i 2008.

Riksscenen

Riksscenen ble etablert på statsbudsjettet som en ny institusjon i 2007. Det sier seg selv at en institusjon under oppstart har mottatt store økninger i rammen. Riksscenen fikk volumøkninger i 2009 for styrking av produksjon og drift og solid volumøkning i 2010 med den begrunnelse at Riksscenen ble etablert som stiftelse og har som formål å være møteplass for sjangeren, samt innflytting i nye lokaler i Schou-kvartalet som vil gi rom for publikumsbygging. Volumøkning i 2010 skulle styrke produksjon, drift og publikumsformidling.

Riksscenen ville ikke blitt etablert uten Kulturløftet.

BIT 20 Ensemble

I 2006 henvendte Kulturdepartementet (Regjeringen Bondevik) seg til en rekke institusjoner med forespørsel om man i felleskap blant annet kunne komme med forslag til hvorledes fremførelse av

samtidsmusikken kunne styrkes i Norge. Institusjonene svarte, og en hovedkonklusjon var at BIT 20 som det fremste samtidsmusikkensemblet måtte styrkes betydelig med en volumøkning på 2,5 mill.

BIT 20 fikk en volumøkning på 0,13 mill. kr. i 2007 og 0,18 mill i 2010.

Institusjonene som svarte på departementets henvendelse anså henvendelsen som et reelt ønske om å styrke fremføring av samtidsmusikk.

Kulturløftet har ikke bidratt til en betydelig styrking av samtidsmusikkensemblet BIT 20 Ensemble.

Ymse faste tiltak (kapittel 324 Scenekunstformål post 78)

Posten omhandler i ulike tidsrom Akershus Teater, BIT Teatergarasjen, Black Box Teater, Teaterhuset Avant Garden, Brageteatret, Teater Manu (2005-2012), Dramatikkens Hus og Østfold Teater (2010-2012), samt Dansens Hus (2011-2012).

Akershus Teater har fått volumøkninger seks ganger av syv mulige - hvert år i perioden 2006 -2010, samt i 2012.

De tre programmerende teatrene **BIT Teatergarasjen**, **Black Box Teater** og **Teaterhuset Avant Garden** har fått volumøkninger fire ganger av syv mulige i 2007 og 2009-2011. Volumøkningene er ikke helt reelle fordi Nettverk for Scenekunst som lå på post 78 ble nedlagt og midlene fordelt på de tre teatrene. Men veksten har likevel gjort det mulig for de tre teatrene å styrke sin programmerende virksomhet – både med hensyn til økt co-produksjon av arbeidet til norske scenekompanier og med hensyn til gjestespill fra utenlandske kompanier.

Brageteatret har fått volumøkninger syv ganger av syv mulige. Veksten har gitt teatret mulighet til å utvikle sin kunstneriske kvalitet og volumøkningene er også bidrag på veien til at teatret skal bli et regionteater på post 71 og samtidig også gjøre produksjoner for et voksent publikum i Buskerud.

Teater Manu har fått volumøkninger to ganger av syv mulige. Veksten har gitt teatret bedre arbeidsbetingelser ved bruk av nytt teknisk utstyr som også har bedret kvaliteten og gitt publikum bedre forhold i teatersalen.

Dramatikkens Hus har fått volumøkninger én gang av tre mulige. Huset ble etablert for å fremme produksjonen av norsk scenetekst. Opprettelsen er et resultat av Kulturløftets ønske om å styrke dette arbeidet.

Østfold Teater har fått volumøkninger én gang av tre mulige. Teatret ble opprettet som en politisk ønsket del av Kulturløftet etter stortingsmelding nr. 32 "Bak kulissene" der man har tatt sikte på fremtidig utvikling av et regionteater. Styrkingen av teatret gjennom Kulturløftet gir et bedre tilbud til befolkningen i fylket.

Kapittel 320 Allmenne kulturformål (Norsk kulturråd)

Det Norske Solistkor

Det Norske Solistkor (DNSK) fikk volumøkninger i 2011 og 2012.

NTO har årlig siden innspill til kulturministeren foran statsbudsjettet for 2007 ment at DNSK burde flyttes fra kapittel 320 til kapittel 324 post 78 for at Norge dermed skulle gi større aktivitetsmuligheter til et profesjonelt kor. I statsbudsjettet for 2011 ble det på kapittel 324 post 78 satt av 1,5 mill. til *Korsatsing*. Midlene ble fordelt på to mindre vokalensembler og to kor hvorav DNSK. De fire ble også tildelt midler fra Norsk kulturråd. Denne korsatsingen ble også gjentatt i statsbudsjettet for 2012, og Stortinget vedtok at det ikke skal etableres et institusjonisert kor med fast ansatte sangere, men i stedet fortsatt gis støtte til prosjektkor og at man i statsbudsjettet for 2013 vil ha ta stilling til om ett kor skal få særskilte oppgaver.

Veksten har gjort det mulig for koret å opprettholde en profesjonell pool av sangere på toårskontrakter og med minimumshonorarer til både prøver og konserter, samt et visst samarbeid med ensembler.

Korets kvalitet har spisset seg, og innspillinger har fått sterkt positiv omtale i utenlandske tidsskrifter.

Kulturløftet har bevilget noe mer til korsatsing, men har ikke ført til en avklaring om profesjonelt kor.

Forslag til endringer i kulturpolitikken

Utvalget har oppfordret NTO til å gi begrunnede forslag til endringer som bør gjøres i kulturpolitikken.

De fleste av de innspill vi selv har mottatt ligger naturlig nok mer i retning av ønske om friske penger til konkrete prosjekter, og er slikt sett mer konkrete enn overordnede. De er i så måte heller ikke "lydige" i forholdet til premisset "innenfor gjeldende budsjettammer". Vi tar likevel med noen eksempler på slike forslag fordi NTO mener at de peker på viktige områder hvor investeringer kan gi god effekt.

I tillegg gjør vi i dette kapitlet også oppmerksom på overordnede problemstillinger som er viktige for NTO.

Generelt

Det bør legges til grunn at NTO i store trekk er fornøyd med den kulturpolitikken som føres, og som det tradisjonelt har vært bred konsensus om blant de fleste partier representert på Stortinget. Vi opplever at bransjens mange aktører får anledning til å bli hørt, og at det ikke er formelle hindre for at politikken skal kunne utvikle seg i en dialog mellom politikk og fag.

Parallelt med kulturloftet har vi likevel merket en mer instrumentell kulturpolitikk, med mer detaljerte føringer på institusjonenes innholdsproduksjon og prioriteringer, som til dels bryter med prinsippet om en armlengdes avstand mellom styresmaktene og kulturlivet. NTO advarer mot enhver tendens til å bruke kunstinstitusjonene som virkemidler for å oppnå eksterne politiske mål. Samtidig er det viktig å påpeke at det ofte er krevende å arbeide med problemstillinger som går på tvers av departementsgrenser. Ikke minst gjelder dette en lenge etterspurt stortingsmelding om det internasjonale aspektet, med andre ord en melding i veikrysset mellom kulturdepartementet, utenriksdepartementet, Norsk kulturråd og – om man vil – næringsdepartementet. På samme måte er også skole- og utdanningspolitikken med på legge premissene for kulturlivets mangfolds-, rekrutterings- og publikumsarbeid.

Lønnskompensasjon

I forbindelse med de seneste statsbudsjettene har NTO uttrykt seg positivt om det vi oppfatter som politisk vilje til å opprettholde virksomhetenes rammebetingelser. NTO ser dette som et tydelig signal om at kulturministeren har hatt forståelse for våre argumenter. Lønnsveksten i våre medlemsinstitusjoner er et resultat av ordinære lønnsforhandlinger som normalt gir scenekunstens og musikkens ansatte den lønnsutvikling som kommer samfunnet for øvrig til gode.

Trygghet for reell pris- og lønnskompensasjon er helt sentralt for virksomhetenes mulighet til godt og langsiktig arbeid med sine kunstarter. Kontinuitet og stabilitet, kompetanseutvikling og kompetanseoverføring, er viktige forutsetninger for kvalitet. I dette ligger det også et klart signal fra

NTO om viktigheten av å sikre grunnfinansieringen av den eksisterende institusjonsstrukturen før man satser på nye tiltak og prosjekt.

Skole og utdanning

På tross av kulturløftets forsterkede fokus på kunstens og kulturens betydning, oppleves det som vanskelig å få dette til å smitte over på en parallell satsing i utdanningspolitikken på estetiske fag i skolen. De estetiske fagenes betydning for elevene som egne fag og betydningen av estetiske læringsprosesser i andre fag er vel dokumentert. Kunstfagenes plass i lærerutdanningen bør styrkes, og dans og drama i grunnskolen bør bli tildelt timer på lik linje med musikk og kunsthåndverk. Her er det nødvendig med en tydeliggjøring av skolens ansvar og rolle når det gjelder opplæring i og kjennskap til estetiske fag. Mange institusjoner setter store ressurser inn på formidlingsprogrammer overfor barn og unge, delvis for å kompensere for skolenes egen sviktende satsning, delvis fordi det er i institusjonenes langsiktige interesse å gjøre dette. Men det er ingen selvfølge at en slik satsing kan fortsette i fremtiden.

Videre er det behov for en grundig gjennomgang av hvorvidt skoleverket og kulturinstitusjonene i dag møter hverandre på en optimal måte. For å sikre kvalitet og mangfold i tilbudet gjennom Den kulturelle skolesekken (DKS) er det viktig å legge best mulig til rette for bred formidling av produksjoner både fra det frie feltet og institusjonene. Den kulturelle skolesekken har på den ene siden hatt den positive effekten at langt flere barn og unge enn tidligere får oppleve profesjonell scenekunst av høy kvalitet i skolen. På den andre siden har kombinasjonen av gratisprinsippet og DKS ført til at teater,- opera- og konsertbesøket faller helt bort på enkelte skoler, og at noen institusjoner blir stående helt utenfor DKS. Slik hindres det som kunne være et fruktbart samspill mellom skolen og musikk- og scenekunstinstitusjonene. Institusjonenes samfunnsrolle på dette feltet kan gjerne videreutvikles, men det må skje gjennom en eksplisitt strategi og omforent rollefordeling. Dette vil også kunne endre stillingsinstruksen til de kunstfaglig ansatte ved institusjonene, noe som igjen kan utfordre eksisterende tariffavtaler og bedriftskultur.

En kobling av produksjoner også fra institusjonene opp mot Norsk scenekunstbruks nettverk og refusjonsordning, ville bidratt til å bryte ned skillene mellom institusjonene og frie produksjonsenheter og kunne bedret vilkårene for at flere produksjoner fra institusjonene ble formidlet som turnéforestillinger i DKS, både i og utenfor eget fylke. Her ligger et uutnyttet potensial.

Det er også behov for evaluering og videre satsning på de kommunale kulturskolene, både med hensyn til å introdusere kunst og kultur for barn og unge med en mer variert sosial og økonomisk bakgrunn enn tilfellet er i dag, og med hensyn til helt nødvendig talentutvikling i et lite land hvor konkurransen om de beste utøvende og skapende kunstnerne blir stadig mer internasjonalt orientert. Parallelt med dette bør samarbeidet mellom kulturskolene, grunnskolen og videregående skole styrkes.

Forskning

Det er gledelig at et eget utvalg (Grund-utvalget) er opprettet for å gi råd om hvordan kulturdepartementet kan håndtere FoU som grunnlag for en i større grad kunnskapsbasert kulturpolitikk. Her er det mye som mangler. Særlig er det behov for mer flerfaglig samarbeid og styrket tverrfaglig kompetanse, ikke minst for at samfunnsvitenskapelige innfallsvinkler kan suppleres med humanistiske og estetiske perspektiver. For å sikre tilgangen av relevant kulturforskning av høy kvalitet må det satses langsiktig og systematisk på rekruttering, kompetansebygging og miljøstimulering. I tillegg må tilgangen til relevant forskningsbasert kunnskap hos aktørene i kultursektoren styrkes.

Armlengdes avstand

NTO har i alle år sett det som en sentral oppgave å verne om prinsipper rundt kunstnerisk autonomi og armlengdes avstand. Vi opplever bred politisk enighet om prinsippet, men også variasjon og inkonsekvens i tolkningen avhengig av sak og situasjon. Dette kommer tydeligst til uttrykk i diskusjoner rundt hvilke mål og forutsetninger staten knytter til de årlige tilskuddene. NTO ønsker fortsatt diskusjon rundt hensiktsmessigheten ved de ulike styringsparametrene. Det er en kjent sak at vi på generelt nivå ønsker oss færre detaljerte føringer og innføring av periodiske evalueringer som vil kunne gi mer relevant og pålitelig styringsinformasjon

Det kan stilles spørsmål ved hvorvidt dagens felles politiske føringer, rapportering og kontroll fra departementet dyrker kunstnerisk og institusjonelt særpreg, eller på sikt bidrar til å gjøre institusjonene likere. NTO har alltid vært tilhenger av at institusjoner som mottar vesentlige tilskudd fra staten, også bør ha statlig oppnevnt styrerepresentasjon. Vi finner det prinsipielt betenkelig at staten trekker seg ut av mange regioninstitusjonsstyrer (hvor statens andel av samlet offentlig tilskudd er opp mot 70 %), samtidig som de samme institusjonene opplever sterkere statlige føringer knyttet til bevilgningsbrevene. Med andre ord et signal om at selskapsrettslige styringsorganer (styre, generalforsamling) er av underordnet betydning når det kommer til kontroll, i forhold til den makt som kan utøves gjennom tilskuddsbrev og statsbudsjett.

Bygningsmessig infrastruktur vs. drift og innhold

De siste årene har vi opplevd en gledelig og solid investering i hva man kan kalle den fysiske infrastrukturen for musikk og scenekunst i Norge. Dette spenner fra nasjonale kulturbygg til lokale kulturhus. Denne på mange måter unike vekstperioden forteller samtidig en tydelig historie om hvor svak den samme infrastrukturen var, sammenlignet med land det er vanlig å måle seg mot. Det klareste eksempelet er selvsagt at operabygningen i Bjørvika er det første bygg som er reist i Norge med denne kunstarten som utgangspunkt. Den Kgl. Opera i Stockholm daterer eksempelvis tilbake til 1773.

NTO er, som alltid når det reises nye bygg, opptatt av å understreke viktigheten av at de som skal produsere innhold til byggene sikres realistiske rammer, og at ulike kunstneriske og organisatoriske utfordringer ved innflytting blir tatt på alvor.

Både fullførte, påbegynte og planlagte bygg har ulik grad av statlig medvirkning på byggesiden, men staten vil være helt avgjørende når det gjelder å etablere gode rammer for drift.

Flere av de store teatrene samt Operaen står også overfor særlige utfordringer når det gjelder vedlikehold og drift av selve bygningsmassen. Særlig i tilfeller hvor vi snakker om verneverdige bygg. Her ser vi at det utvikles ulike modeller med hensyn til hvem som formelt eier og driver bygningene, og det er vesentlig at dialogen om disse utfordringene fortsetter mellom departementet og virksomhetene.

Kulturelt mangfold

Et på alle måter stort og viktig tema framover. For stort til å fatte seg i korthet, og vi tillater oss å vise til våre synspunkter slik de fremkommer av vår høringsuttalelse av 8. februar 2012 til Stortingsmelding nr. 10 (2011-2012) om kultur, inkludering og deltaking, samt vårt innspill av 15. februar 2011 til departementets arbeid med denne meldingen (begge innspill vedlagt).

Institusjoner under Sametinget

Det sydsamiske teatret Åarjelhsaemien Teatere og Beavvas Sami Nasunalteathter mottar sine årlige bevilgninger fra Sametinget, og er således avhengig av hva Stortinget bevilger til Sametinget, samt hvorledes Sametinget velger å fordele kulturmidler.

NTO mener at det bør evalueres hvorvidt denne ordningen bør fortsette, eller om disse institusjonene skal tilbakeføres til statsbudsjettet. Vi presiserer at vi ikke har konkludert på løsning, men bare er opptatt av å få problemstillingen utredet.

Finansieringsordninger

NTO tror det er en styrke at vi har sterke autonome kunstinstitusjoner landet rundt, som har forutsigbare rammebetingelser over statsbudsjettet, kompetente styrer og åremålstilsatte kunstneriske ledere. Vi tror denne infrastrukturen er nødvendig for å sikre lokalt forankret produksjon, og ikke minst kontinuitet i arbeidsmulighetene utenfor de store byene for både kunstnere og annen faglig kompetanse.

Vi er også tilhengere av et sterkt Norsk kulturfond, som sikrer tilstrekkelige produksjonsmidler til at det kunstneriske mangfoldet i de frie produksjonsmiljøene kan stimuleres og vokse. Samtidig, og ikke minst, vil vi understreke viktigheten av at Norsk kulturråd gis det handlingsrom det etter intensjonene er ment å ha til selv å disponere hvordan fondsmidlene skal fordeles, etter selvstendige kunstfaglige vurderinger.

Flere av kompaniene som i dag mottar basisfinansiering co-produseres og presenteres ved de programmerende teatrene BIT-Teatergarasjen, Black Box Teater og Teaterhuset Avant Garden. Deres spisskompetanse og internasjonale nettverk har vært av uvurderlig betydning for å utvikle noen av de fremste norske scenekunstkompaniene de senere tiår. Mye av rekrutteringen av yngre publikumsgrupper skjer også på disse scenene. Det både de programmerende scenene og de frittstående produksjonsenhetene selv mangler er imidlertid prøve- og produksjonslokaler. Bedre produksjonsfasiliteter, nært knyttet til allerede eksisterende visningsrom og faglig assistanse, vil være en effektiv måte å heve kvaliteten på den ikke-institusjonelle norske scenekunsten. I neste omgang vil dette komme publikum på andre visningsarenaer og institusjoner til gode, da dette ofte er små og fleksible produksjoner som er godt egnet for gjestespill og turné.

Vedlagt følger et eget notat fra de programmerende teatrene BIT-Teatergarasjen, Black Box Teater og Teaterhuset Avant Garden, som beskriver deres utvikling etter 2005.

I dette bildet er det interessant å registrere et økende samarbeid mellom frie grupper og institusjoner. Departementet har oppmuntret til slikt samarbeid, som kan bidra til å myke opp strukturer og skape nye rom og uttrykksformer. Imidlertid er det svært vanskelig for et produserende teater uten programmeringsmidler å finne økonomi til å kjøpe inn gjestespill (utover å gjøre 1–2 co-produksjoner årlig). Selv de største regionteatrene har ikke midler å frigjøre til gjestende kompanier uten at det går utover både institusjonens egen produksjonsmengde og krav til egeninntjening, da det ofte vil være snakk om mindre og smalere forestillinger, hvor publikumspotensialet på ingen måte kan konkurrere med institusjonens egne bisceneproduksjoner. Den kunstneriske viljen til et slikt samarbeid er imidlertid sterkt til stede på institusjonene, da det kan bidra både til å myke opp strukturer og skape nye rom og uttrykksformer. Et større regionteater eller en nasjonal institusjon vil også ofte kunne eksponere forestillinger produsert utenbys i det frie miljøet for et større publikum enn det de programmerende teatrene kan. Det vil derfor være tjenlig å se nærmere på de økonomiske og strukturelle hindringene for slike samarbeid.

På prinsipielt grunnlag mener vi at de ulike finansieringsordningene ikke bør organiseres slik at de er til hinder for kunstnerisk initiert samarbeid. I dag er hovedregelen at mottakere av årlige statlige tilskudd ikke kan være offisielle søkere på midler under Norsk kulturråd. Eksempelvis kan heller ikke de programmerende scenene søke om tilskudd fra Kulturrådet til ekstraordinære prosjekter, festivaler, samarbeid eller annet. Vi mener at man må legge det kunstneriske prosjektet til grunn ved vurderingen av en søknad, ikke hvordan søkeren som sådan er finansiert. Dynamikken i kunstfeltene må med andre ord gjenspeiles i en dynamikk i støtteordningene, slik at vi i fremtiden kan unngå å etablere nye ordninger som gjør at måten et prosjekt er finansiert på blir viktigere enn prosjektet selv.

Privat finansiering

Det stilles krav fra stadig flere hold til at kunstinstitusjonene øker sine egeninntekter, samtidig som billettprisene skal holdes lave. Sponsorinntekter er i så måte ønskede og kjærkomne inntekter, og NTO har de siste årene holdt sponseseminarer for sine medlemmer med sikte på å spre kompetanse og styrke kunnskapsgrunnlaget når det gjelder dette. De store institusjonene, som også er de som

har de største sponsoravtalene, bruker mye tid og ressurser på sine sponsorrelasjoner, og over tid har de skaffet seg erfaring og kompetanse. Likevel viser tallene fra NTOs sponsorundersøkelse at det synes å eksistere en overdreven tro på næringslivets vilje til å sponse det profesjonelle kunstlivet. De mindre institusjonene har heller ikke de nødvendige ressursene til å drive offensivt sponsorarbeid. Andre undersøkelser viser at næringslivets støtte i hovedsak er rettet mot de kunstformene som får størst medieoppmerksomhet og som bidrar til å øke markedsverdien for bedriftens produkter. Nettopp derfor bør man være forsiktig med å gjøre deler av offentlig støtte avhengig av den private giverviljen.

Forslag til andre satsninger:

Turnévirkosomhet og digital formidling

Turnerende teatre innenlands

Flere av de regionale teatrene er også turnéteatre. Å turnere i eget fylke/landsdel er ressurskrevende og begrenses av økonomiske grunner. År om annet har flere institusjoner i sine budsjettsøkninger bedt om volumøkninger for å kunne turnere. Uten tvil kan flere deler av regionene nås og dermed gi flere mulighet til å ta del i kulturopplevelsen. Når det er lagt så store økonomiske ressurser ned i teatre som kan turnere i større grad, er det lite kostnadseffektivt at de ikke kan gis økonomisk adgang til å turnere i større utstrekning. Basisfinansieringen av teatret er på plass og kan utnyttes bedre gjennom hyppigere turnering.

Turnerende orkestre innenlands

De samme argumenter kan gjøre gjeldende for orkestrene. De mer fleksible arbeidstidsordninger som orkestre har fått etter 2010 kan gi mulighet for gjentakelse av konserter både i egen region og ellers i landet. Dette vil gi flere mulighet til å oppleve orkestermusikk.

Digital formidling og distribusjon

Nye digitale distribusjonsformer gjør at ressurser allerede lagt inn i rammene til teatre og orkestre brukes mer effektivt når formidling av forestillinger og konserter kan skje også over nettet. Dette gir øket mulighet til å nå målsettingen om at flere skal få adgang til kunstneriske opplevelse, selv om de ikke oppleves "live".

Orkestrene og DNO&B kjøpte i 2010 musikernes/sangernes/dansernes opphavsrettigheter. Dette gjør det økonomisk langt rimeligere å formidle konserter og forestillinger, eller deler av slike, direkte eller i opptak. Det har også gjort bl.a. CD-innspillinger langt rimeligere ettersom hovedkostnadene lå i honorar til musikerne.

Imidlertid skaper det nye kostnader å produsere for nye digitale plattformer selv om man har kjøpt rettighetene. Å bruke rettighetene krever styrket økonomi.

Teatrene utenom DNO&B har i dag ikke, som orkestrene, kunstneres rettigheter, noe som hindrer digital distribusjon. Det er derfor viktig at man finner kostnadseffektive modeller for annenhåndsformidling/sekundærutnyttelse til publikum i hele landet med ny teknologi på samme måte som det er gjort for DNO&B.

Internasjonal utveksling på scenekunstheltet

I dag bevilger Utenriksdepartementet midler via Danse- og Teatersentrum til frie sceniske grupper. Institusjoner som mottar statlig driftsstøtte er imidlertid er henvist til å søke om midler direkte fra UD. Vår mening er at midlene på dette området er for små og politikken for lite koordinert.

Det bør legges til rette for en internasjonal orientering med presentasjon av det beste av norsk scenekunst på relevante internasjonale arenaer. Både anledningen til å ta imot internasjonale gjestespill, og til å gjeste utlandet må styrkes. Det bør stimuleres slik at utvekslingen av kunnskap og impulser i det internasjonale scenekunstheltet går begge veier; både inn og ut av Norge. Det bør her arbeides med en strategi for felles interesser tverrdepartementalt mellom KUD, UD og Næringsdepartementet.

Vi ser et behov er en samlet gjennomgang av kunstpolitiske og utenrikspolitiske virkemidler og tiltak for å fremme internasjonalt samarbeid og utveksling av scenekunst med andre land. Ikke minst er det er behov for å gjennomgå tiltak, ordninger og organisering med blikk for de endringene som har skjedd i norsk scenekunst de siste tiårene. Det er viktig at ordninger ikke bidrar til å sementere historiske skiller mellom institusjonene og frie produksjonsenheter, men at de er best mulig tilpasset behovene i hele feltet og innrettet på en måte som fremmer samarbeid, kompetanseutveksling og informasjon på tvers av de tradisjonelle skillene mellom institusjonene og frie produksjonsenheter.

Satsing på vokal kunst

Profesjonalisering av kor

Slik NTO ser det betyr profesjonalisering av kor at det gis økonomisk gode betingelse til et profesjonelt kor – Det Norske Solistkor – og at betingelsene for slik støtte konkretiseres. Da vil Norge få et profesjonelt kor på høyt internasjonalt nivå. Det er bare de økonomiske rammene som vil kunne begrense korets aktivitet og i hvor stor grad det kan samarbeide med orkestrene i et samarbeid der, minst, koristene honorarer ikke må dekkes av orkestrene, noe som er sterkt begrensende i dag.

Det er i dag stor kvalitetsmessig forskjell mellom det profesjonelle nivået hos symfoniorkestrene og korene deres. Stortinget har vedtatt at orkestrene må ta ansvar for profesjonaliseringen innenfor sine rammebudsjetter. Dette har NTO sagt seg enig i, men dersom ikke rammene styrkes med dette for øye, vil profesjonaliseringen ikke finne sted eller gå meget sakte. I tillegg har man behov for profesjonelle sangere ved operafremførelser i både Trondheim, Bergen, Nord-Norge og Kristiansand. Kvaliteten på produksjonene er i stor grad avhengig av korstemmene.

Opera i Stavanger

Samtlige regioner utenom Stavanger har i dag egne muligheter og mer eller mindre økonomisk mulighet til egne operaproduksjoner. Stavanger åpner i år nytt konserthus med orkestergrav. Det virker ikke rimelig at det nye huset ikke skal kunne produsere opera og at Stavanger-regionen skal være den eneste uten denne muligheten.